

POSTANOWIENIE

Dnia 6 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maria Szulc (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi M.G. o wznowienie postępowania w sprawie
z wniosku Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w [...] przy
uczestnictwie Skarbu Państwa reprezentowanego przez Starostę [...] i
Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad, Agencji Nieruchomości Rolnych w
Warszawie obecnie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa oraz Miasta i Gminy
[...] o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie,
zakończoną prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w [...] z dnia 12 kwietnia 2013 r., .
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 6 grudnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej skarżącej
od postanowienia Sądu Okręgowego w [...] z dnia 10 sierpnia 2016 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w [...] do ponownego
rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 12 kwietnia 2013 r. Sąd Rejonowy w [...] stwierdził, że Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w [...] nabyła przez zasiedzenie z dniem 1 stycznia 1985 r. prawo własności nieruchomości obejmujących wymienione działki gruntu. Uczestnikami tego postępowania był Skarb Państwa, w którego imieniu działał Starosta [...] i Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad w [...] oraz Agencja Nieruchomości Rolnych w [...]. Orzeczenie to nie było przedmiotem kontroli instancyjnej.

Magdalena Glinicka nie była uczestniczką postępowania w sprawie zakończonej prawomocnym postanowieniem z dnia 12 kwietnia 2013 r., nie wiedziała, że takie postępowanie było prowadzone. Pismem z dnia 27 sierpnia 2013 r. została wezwana przez Rolniczą Spółdzielnię Produkcyjną do wydania działki nr 36/2 oraz zapłaty wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z niej za okres ostatnich 10 lat. Złożyła skargę o wznowienie postępowania i stwierdzenie, że nabyła w drodze zasiedzenia własność nieruchomości obejmujących działki nr 36/1 i 36/2 z dniem 1 października 2005 r.

Postanowieniem z dnia 26 marca 2015 r. Sąd Rejonowy w [...] zmienił postanowienie tego Sądu z dnia 12 kwietnia 2013 r. w zakresie orzeczenia objętego punktem I w ten sposób, że stwierdził, iż M.G. nabyła w drodze zasiedzenia z dniem 1 października 2005 r. własność nieruchomości rolnych położonych w miejscowości [...] obręb 25 (gmina [...]), stanowiących działkę o numerze 36/1, powierzchni 0,2044 ha, objętej księgą wieczystą nr [...] i działkę nr 36/2 o powierzchni 1,2406 ha, dla której nie jest prowadzona księga wieczysta, a jej granice zostały oznaczone literami a-b-c-g-a w opinii biegłego geodety stanowiącej integralną część orzeczenia.

Z ustaleń faktycznych tego postanowienia wynika, że Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna we wniosku z dnia 31 stycznia 2010 r. domagała się stwierdzenia nabycia przez zasiedzenie własności opisanych nieruchomości. Nie wskazała w nim jako uczestniczki M.G., nie przedstawiła także dokumentów umożliwiających

ustalenie poprzedniego właściciela tych nieruchomości. Podała, że weszła w ich posiadanie na podstawie aktu nadania z dnia 30 lipca 1958 r., wydanego w oparciu o przepis § 7 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 lutego 1951 r. w sprawie przekazywania rolniczym spółdzielniom produkcyjnym nieruchomości rolnych stanowiących własność państwa (Dz. U. Nr 10, poz. 77, dalej: „rozp.”). Z treści tego aktu wynikało, że przekazywana wnioskodawczyni nieruchomość o powierzchni 104,17 ha była „nieruchomością rolną stanowiącą resztówkę po rozparcelowanym majątku ziemskim [...] położonym w powiecie [...]”. W piśmie z dnia 19 kwietnia 2011 r. Starostwo Powiatowe przekazało informację, że nie posiada dokumentów pozwalających jednoznacznie określić, które tereny faktycznie odpowiadają powstałym w wyniku parcelacji działkom.

Do Spółdzielni swoje grunty wnosili jej członkowie, powiększając areal nieruchomości rolnych o nieruchomości, do których nie miała ona tytułu prawnego. W latach 90 tych działalność Spółdzielni stała się nieopłacalna, w następstwie czego członkowie rezygnowali z członkostwa i wycofywali wniesione grunty. Podjęta została decyzja o sprzedaży nieruchomości należących do Spółdzielni. W dniu 12 maja 1995 r. została zawarta przez Spółdzielnię z M.G. i B. H. umowa sprzedaży nieruchomości o powierzchni ponad 100 ha będących jednolitym, zwartym obszarem, obejmującym także sporne działki. Po zawarciu umowy M.G. objęła nieruchomości we władanie i do chwili obecnej prowadzi na nich działalność z zakresu produkcji ogrodniczej i sadowniczej pod firmą Gospodarstwo Rolno - Ogrodnicze S., w ramach której urządziła na niej instalację nawadniającą. Otrzymuje dopłaty bezpośrednie, przyznawane rolnikom. Działka o numerze 36/1 została wywłaszczona na potrzeby budowy drogi krajowej nr 61 na odcinku obwodnicy [...].

Sąd Rejonowy uwzględnił na podstawie art. 524 § 2 k.p.c. skargę M.G. o wznowienie postępowania, uznając, że była ona pobawiona możliwości obrony swych praw w sprawie o zasiedzenie i wystąpiła z żądaniem wznowienia w terminie przewidzianym w art. 407 § 1 k.p.c. Zainteresowanie wynikiem tego postępowania wynikało z władania nieruchomościami i przekonania, że nabyła ich własność wraz z pozostałymi, kupionymi na podstawie umowy sprzedaży. Sąd Rejonowy uznał, że poprzednim właścicielem działek był Skarb Państwa, ponieważ

nie ma dokumentu potwierdzającego jednoznacznie prawo własności innego podmiotu, Należało w tej sytuacji zastosować domniemanie przewidziane w art. 713 K.N. Akt nadania z dnia 30 lipca 1958 r. nie może przesądzać o prawie własności Spółdzielni, ponieważ nie przenosił na nią takiego prawa. Posiadanie gruntu wynikające z tego aktu było posiadaniem zależnym, które nie pozbawiało Skarbu Państwa prawa własności. Bieg terminu zasiedzenia spornych nieruchomości mógł rozpocząć się dopiero z dniem 1 października 1990 r. W tym czasie weszła w życie ustawa z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 55, poz. 321) stwarzająca możliwość nabywania nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa w drodze zasiedzenia. Uczestniczka mogła doliczyć na podstawie art. 176 § 1 k.c. do okresu swojego posiadania samoistnego okres posiadania jej przez Spółdzielnię i nabyć własność z dniem 1 października 2005 r.

Po rozpoznaniu sprawy na skutek apelacji wnioskodawczyni Sąd Okręgowy w [...] zaskarżonym postanowieniem zmienił postanowienie Sądu Rejonowego i oddalił skargę M.G. oraz jej wniosek o zasiedzenie. Uznał za trafne, stanowisko tego Sądu, że wykazała ona istnienie obu przesłanek wskazanych w art. 524 § 2 k.p.c. i wniosła skargę o wznowienie postępowania w terminie przewidzianym w art. 407 § 1 k.p.c., który rozpoczął bieg od dnia doręczenia jej pisma RSP z żądaniem wydania działek.

Sąd Okręgowy wskazał, że Kodeks Napoleona obowiązywał na ziemiach polskich od 1808 r. do 1946 r., utracił moc obowiązującą z dniem 1 stycznia 1947 r. na skutek uchylenia jego przepisów art. III § 1 pkt 1 dekretu z dnia 11 października 1946 r. – Przepisy wprowadzające prawo rzeczowe i prawo o księgach wieczystych (Dz. U. Nr 57, poz. 321). Przepis art. 713 k.N. stanowił, że dobra nie mające pana, należą do narodu. W orzecznictwie przyjmowane było, że należy go stosować zarówno do nieruchomości, które nie posiadają właściciela, jak i do sytuacji, w których właściciel nieruchomości nie jest znany. Stanowi on podstawę nabycia własności nieruchomości przez Skarb Państwa oraz dokonania wpisu tego właściciela w księdze wieczystej. Poglądy te były wyrażane w innych okolicznościach i kontekście niż rozpoznawana sprawa, ponieważ Skarb Państwa nie był wnioskodawcą i nie domagał się stwierdzenia własności na jego rzecz. Za bezsporne uznał, że RSP posiadała nieruchomości od lat 50 XX wieku.

Doliczenie przez M.G. czasu posiadania tych nieruchomości przez Spółdzielnię i stwierdzenie, że nabyła własność z dniem 1 października 2005 r., powinno dotyczyć okresu samoistnego posiadania co najmniej od 1975 r. Takich twierdzeń i wniosków dowodowych uczestniczka nie zgłaszała. W okolicznościach sprawy nie było podstaw do uznania, że nieruchomości objęte postępowaniem były nieruchomością niczyją, porzuconą.

Sąd Okręgowy przyjął, że uczestniczka, powołując się na art. 713 K.N., powinna wykazać, że nieruchomości te nie były własnością innych podmiotów do dnia 1 stycznia 1947 r., a zatem istnienie podstawy faktycznej domniemania przewidzianego tym uregulowaniem. Chodzi tu o przedstawienie okoliczności faktycznych, obrazujących stan faktyczny i prawny nieruchomości i zgłoszenie dowodów potwierdzających te okoliczności. Nie stanowią takich dowodów wypisy z rejestru gruntów i mapy obrazujące aktualny stan nieruchomości. Nie było przekonujących dowodów, że właścicielem nieruchomości objętych wnioskiem o zasiedzenie był w przeszłości Skarb Państwa. Nie zostało także wykazane, że te nieruchomości były objęte aktem nadania Spółdzielni nieruchomości na podstawie § 4 ust. 1 rozp. "w zarząd i bezpłatne użytkowanie". Należało zatem zastosować domniemanie przewidziane w art. 339 k.c., wskazujące na samoistność posiadania nieruchomości od lat 50 XX wieku, ponieważ od tego czasu Spółdzielnia prowadziła działalność, odprowadzała podatki i jako władający była wpisana w rejestrach gruntów. Termin zasiedzenia liczony od dnia wejścia w życie Kodeksu cywilnego upłynął w dniu 1 stycznia 1985 r.

Uczestniczka M.G. weszła w posiadanie tych nieruchomości w 1995 r. wraz z nieruchomościami kupionymi od wnioskodawczyni, a zatem w czasie, w którym była ona już ich właścicielką.

Uczestniczka w skardze kasacyjnej powołała obie podstawy przewidziane w art. 398³ § 1 k.p.c. Zarzuciła niewłaściwe zastosowanie - art. 713 K.N., polegające na obciążeniu jej obowiązkiem ustalenia stanu faktycznego i prawnego nieruchomości w dniu 31 grudnia 1946 r., przez wykazanie, że nieruchomości nie miały właściciela;

- art. 172 § 1 k.c. i art. 339 k.c. przez przyjęcie, że RSP nabyła własność działek będąc samoistnym posiadaczem od przydzielenia jej aktem nadania nieruchomości państwowych, w którym brak informacji na temat tych działek, zaś o charakterze władania nieruchomościami decydowało postanowienie tego aktu, wskazujące na posiadanie zależne.

Naruszenie przepisów postępowania dotyczyło art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 oraz 13 § 2 k.p.c., z uwagi na niedokonanie przez Sąd Okręgowy oceny dowodów i ustalenia faktów. Wydanie postanowienia wbrew przewidzianemu w art. 713 k.N. domniemaniu prawa własności Skarbu Państwa stanowiło o naruszeniu art. 234 k.c. w związku z art. 233 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c. Z naruszeniem art. 316 § 1 i 227 w związku z art. 391 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c. nie zostały uwzględnione okoliczności ustalone na podstawie przeprowadzonych dowodów, w tym pisma Starosty [...] z dnia 19 kwietnia 2011 r., że tereny rolne położone w miejscowości [...] zostały objęte dekretem o reformie rolnej, jak i tego, że nie można ustalić statusu właścicielskiego działek objętych wnioskiem. Skarżąca domagała się dokonania zmiany zaskarżonego postanowienia przez uwzględnienie wniosku, ewentualnie uchylenia go i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasiedzenie jest sposobem nabycia własności przez upływ czasu. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 28 października 2003 r., P 3/03 (OTK-A 2003, nr 8, poz.82), rozważając kwestie ochrony prawa własności, wyraził powszechnie podzielany pogląd, że przepisy o zasiedzeniu własności nieruchomości powinny być interpretowane z uwzględnieniem tego, że zasiedzenie stanowi daleko idące odstępstwo od zasady nienaruszalności prawa własności, przewidzianej w art. 64 ust. 2 Konstytucji. Wszelkie wątpliwości powinny być interpretowane na korzyść ochrony własności. Posiadacz nieruchomości, zmierzający do nabycia jej własności w drodze zasiedzenia, nie korzysta z ochrony w stosunku do właściciela nieruchomości. Wyrazem tak rozumianej ochrony własności jest także obowiązek posiadacza domagającego się stwierdzenia nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie oznaczenia właściciela nieruchomości. W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie jest przyjmowane, że do uczestników postępowania

w sprawie o zasiedzenie własności nieruchomości należy dotychczasowy właściciel, bez względu na to, czy jego prawo zostało stwierdzone i czy wynika z odpisu z księgi wieczystej, który powinien być dołączony do wniosku (art. 510 § 1 i art. 609 k.p.c.). Postępowanie to musi być skierowane przeciwko osobie uprawnionej, jej wskazanie jest konieczne (por. postanowienia SN z dnia 22 grudnia 1966 r., III CR 309/66, OSNCP 1967, nr 6, poz. 114; z dnia 7 września 1993 r., II CRN 73/93; z dnia 10 września 1993 r., I CRN 111/93, niepublikowane; z dnia 10 maja 1966 r., III CR 78/66, OSNCP 1967, nr 5, poz. 83).

Do przesłanek zasiedzenia, zgodnie z art. 172 § 1 i 2 k.c., należy posiadanie samoistne nieruchomości przez wymagany, nieprzerwany okres. Wykonywane władztwo nad rzeczą (art. 336 k.c.) powinno odpowiadać treści prawa, które posiadacz zamierza nabyć przez zasiedzenie. W odniesieniu do własności, obejmuje taki zakres czynności, jaki przysługuje właścicielowi.

Wnioskodawczyni powołała się na samoistne posiadanie wskazanych nieruchomości od lat 50 - tych XX wieku, bez bliższego określenia okoliczności objęcia ich w posiadanie, połączyła także posiadanie działek z przejęciem nieruchomości nadanych jej decyzją z dnia z dnia 30 lipca 1958 r. Utrzymywała, że poza nieruchomością o powierzchni 104,17 ha wskazaną w tym akcie nadania objęła w posiadanie także oznaczone we wniosku działki.

Z decyzji wydanej na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 lutego 1951 r. w sprawie przekazywania rolniczym spółdzielniom produkcyjnym nieruchomości rolnych, stanowiących własność państwa wynika, że objęta nią nieruchomość stanowiła „resztówkę po rozparcelowanym majątku ziemskim [...], położonym w powiecie [...]”. Zgodnie z § 4 ust. 1 tego rozp., przekazanie nieruchomości następowało w zarząd i bezpłatne użytkowanie. Po wejściu w życie ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. nr 107, poz. 464), przyznane rolniczym spółdzielniom produkcyjnym użytkowanie nieruchomości rolnych pozostało w mocy, stosownie do ar. 51 pkt 2. Następnie ustawą z dnia 29 grudnia 1993 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. z 1994 r. Nr 1 poz. 3) przepis art. 51 został skreślony (art.

1 pkt 35) z dniem wejścia w życie ustawy, czyli z dniem 19 stycznia 1994 r. Zgodnie z art. 16 ust. 1 ustawy, nieruchomości rolne Skarbu Państwa znajdujące się w użytkowaniu spółdzielni, pozostają w ich władaniu do chwili zawarcia z Agencją nowych umów, o których mowa w rozdziałach 6 i 8. Dopuszczalną formą korzystania z nieruchomości rolnych Skarbu Państwa są umowy sprzedaży, dzierżawy, najmu. Oznacza to, że przekazane Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej nieruchomości nie stanowiły jej własności, którą mogła ona nabyć przez zawarcie z Agencją Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa umowy sprzedaży.

W przepisie § 5 ust. 1 rozp. została określona wymagana treść decyzji o przekazaniu nieruchomości. W punkcie pierwszym wskazano na powinność określenia nieruchomości z podaniem oznaczenia księgi wieczystej, wymienieniem powierzchni i opisem granic nieruchomości oraz opisem znajdujących się na niej budynków i innych urządzeń, związanych z nieruchomością w sposób trwały. Wymagań tych nie spełniała decyzja z dnia 30 lipca 1958 r. Oznaczenie przekazywanej nieruchomości nie było skonkretyzowane. Wnioskodawczyni nie przedstawiła także protokołu zdawczo - odbiorczego z objęcia przez nią nieruchomości w faktyczne władanie (§ 8 rozp.), nie wiadomo, czy został sporządzony. Utrzymywała, że poza nieruchomością wskazaną w decyzji z dnia 30 lipca 1958 r. objęła w tym samym czasie w posiadanie nieruchomość, która została podzielona na dwie działki oznaczone numerami 36/1 i 36/2 w procesie przejmowania nieruchomości pod budowę drogi. Działkę 36/1 nabył Skarb Państwa w drodze wywłaszczenia w 2009 r. Przedmiotem umowy sprzedaży z dnia 12 maja 1995 r. były nieruchomości, które stanowiły własność Spółdzielni. Wraz z nimi przekazano uczestniczce także posiadanie działek, które nie zostały objęte decyzją z dnia 30 lipca 1958 r., jak też umową sprzedaży.

Sąd Okręgowy zakwestionował stanowisko Sądu pierwszej instancji, że poprzednim właścicielem nieruchomości będących przedmiotem postępowania był Skarb Państwa, uznając za nietrafne zapatrywanie o nabyciu ich na podstawie art. 713 K.N. Nie doszło jednak do określenia poprzedniego właściciela, a tym samym uczestnika przeciwko któremu biegło zasiedzenie. W tej sytuacji nie było możliwe zastosowanie art. 172 § 1 k.c., ponieważ nie zostały uwzględnione

wszystkie okoliczności, które mogłyby doprowadzić do ustalenia poprzedniego właściciela, co ma zasadnicze znaczenie dla stwierdzenia czy doszło do zasiedzenia i na rzecz którego z uczestników, jak też w jakim czasie.

Decyzja z dnia 30 lipca 1958 r. zawiera wskazanie, że przekazana Spółdzielni nieruchomości stanowiła pozostałość po rozdzieleniu majątku [...] i była własnością Państwa. Z pisma Starostwa Powiatowego w [...] z dnia 19 kwietnia 2011 r. wynika, że nie ma dokumentów pozwalających na jednoznaczne określenie, które tereny faktycznie odpowiadają powstałym w wyniku parcelacji działkom. Nieruchomość ziemską pod nazwą [...] była własnością K. B. i przeszła na własność Państwa na cele reformy rolnej. Podkreślenia wymaga, że przepis art. 2 dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz.U. Nr 4, poz. 17) stanowi, że przeznaczone na cele reformy rolnej nieruchomości ziemskie, nie będące własnością Skarbu Państwa, przechodzą bezzwłocznie i w całości na własność Skarbu Państwa; było to przejście na mocy ustawy. Przepis § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r. Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych w sprawie wykonania dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 3, poz. 13) przewidywał, że orzekanie w sprawach, czy dana nieruchomość podpada pod działanie przepisów art. 2 ust. 1 pkt e należało do kompetencji wojewódzkich urzędów ziemskich. Stosownie do art. 3 ust. 1 dekretu, dla zrealizowania przebudowy ustroju rolnego tworzy się Państwowy Fundusz Ziemi, którym zarządza Minister Rolnictwa i Reform Rolnych, który tworzą także nieruchomości ziemskie, przejęte na cele reformy rolnej (art. 2 dekretu). Jeżeli zatem nieruchomości wchodzące w skład majątku ziemskiego [...] przeszły na własność Skarbu Państwa na podstawie art. 2 dekretu, to istotne było ustalenie, czy wchodziły w skład tego majątku także nieruchomości będące przedmiotem postępowania. Nie zostały podjęte żadne działania mające na celu stwierdzenie w oparciu o dokumentację geodezyjną dawną i obecną jakiej nieruchomości odpowiadały działki noszące obecnie numery 36/1 i 36/2. Podkreślenia wymaga, że skoro decyzja z dnia 30 lipca 1958 r. przekazywała Spółdzielni nieruchomości będące własnością Skarbu Państwa, a sporne działki objęte były w posiadanie w tym samym okresie, to rzeczą wnioskodawczyni było wykazanie, że pozbawiła posiadania inny podmiot niż Skarb Państwa. Istotne było także określenie położenia

tych działek względem nieruchomości objętych decyzją. Przejście na własność Skarbu Państwa nieruchomości tworzących majątek ziemski [...] oznaczało, że dotyczyło wszystkich tych nieruchomości, skoro nie ma podstaw do uznania, że było to częściowe przejęcie. Brak także decyzji stwierdzającej, że te nieruchomości nie podpadały pod przepisy regulujące przeprowadzenie reformy rolnej.

Przepis art. 713 Kodeksu Napoleona obowiązywał na części ziem polskich w okresie od 1 maja 1808 r. do 31 grudnia 1946 r. i został uchylony na podstawie art. III § 1 pkt 1 dekretu z dnia 11 października 1946 r. Przepisy wprowadzające prawo rzeczowe i prawo o księgach wieczystych (Dz. U. Nr 57, poz. 321ze zm.). Przewidywał, że „Dobra nie mające właściciela należą do państwa”. Zwrot „dobra nie mające właściciela” rozumiany był przede wszystkim jako dobra niczyje. Nie zawiera go obowiązujący porządek prawny. Występuje natomiast pojęcie nieruchomości o nieuregulowanym stanie prawnym, wprowadzone do ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., 2147), w związku z wywłaszczeniem nieruchomości, podziałem nieruchomości i ograniczeniem sposobu korzystania z niej. Z przepisu art. 113 ust. 6 u.g.n. wynika, że jest to nieruchomość, dla której ze względu na brak księgi wieczystej, zbioru dokumentów albo innych dokumentów nie można ustalić osób, którym przysługują do niej prawa rzeczowe. W uchwale z dnia 27 czerwca 2013 r., III CZP 29/13 (OSNC 2014 nr 1 poz. 5) Sąd Najwyższy stwierdził, że przepis art. 713 k.N. należy odnieść także do sytuacji, w których właściciel nieruchomości nie jest znany. Jednocześnie przyjmowane jest w orzecznictwie, że Skarb Państwa, domagając się wpisania go jako właściciela w księdze wieczystej, powinien wykazać, że w okresie obowiązywania art. 713 k.N. stał się właścicielem nieruchomości, która nie miała właściciela lub jej właściciel nie był znany. Obowiązek ten dotyczy udowodnienia podstawy faktycznej domniemania prawnego przewidzianego w tym przepisie. Chodzi o wykazanie okoliczności faktycznych obrazujących stan faktyczny i prawny nieruchomości w czasie objęcia jej we władanie przez przedstawienie dowodów potwierdzających te okoliczności. W postanowieniu z dnia 20 czerwca 2012 r., I CSK 220/12, OSNC - ZD 2013 nr 2, poz. 41 Sąd Najwyższy trafnie wskazał, że przedmiotem analizy powinny być

dokumenty geodezyjne obrazujące stan przedwojenny nieruchomości, a także wszelkie inne dokumenty pozwalające na ocenę stanu faktycznego i prawnego nieruchomości również po zakończeniu wojny. Nie ma racji Sąd Okręgowy, że zastosowanie przepisu art. 713 k.N. dopuszczalne było wyłącznie w sprawie z wniosku Skarbu Państwa o jego wpis w księdze wieczystej jako właściciela nieruchomości niczyjej albo której właściciel nie był znany. Możliwe jest także ustalenie właściciela nieruchomości w sprawie z wniosku innego podmiotu o zasiedzenie jej własności, skoro postępowanie tego dotyczące musi być prowadzone z udziałem poprzedniego właściciela, nawet jeżeli dotychczas jego prawo nie było stwierdzone. Doniosłe znaczenie miały także okoliczności, w jakich Spółdzielnia objęła te nieruchomości w posiadanie. Nie zasługiwał na podzielenie zarzut skarżącej bezzasadnego nałożenia na nią obowiązku wykazania podstawy domniemania przewidzianego w art. 713 k.N., chociaż należy podkreślić, że w równej mierze dotyczył on także wnioskodawczyni, jako również zainteresowanej wykazaniem przesłanek nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenia. Pasywna postawa Skarbu Państwa nie zwalniała jednak zainteresowanych wykazaniem podstaw swojego żądania.

Utrwalony jest w orzecznictwie pogląd, że bezpośrednią podstawę wpisu Skarbu Państwa w księdze wieczystej jako właściciela nieruchomości może stanowić przepis ustawy. Wówczas uznaje się, że prawo własności nieruchomości zostało wykazane i stosowanie art. 713 k.N. jest bezprzedmiotowe (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 1993 r., III CZP 91/93, OSNC 1994, nr 2, poz. 29; z dnia 7 maja 2009 r., III CZP 15/09, OSNC 2010, nr 1, poz. 10; z dnia 7 października 2009 r., III CZP 69/09, OSNC 2010, nr 53; z dnia 27 czerwca 2013 r., III CZP 29/13; oraz postanowienia z dnia 24 czerwca 1997 r., II CKN 216/97, OSNC 1998, nr 1, poz. 7; z dnia 23 maja 2002 r., IV CKN 1092/00, OSNC 2003, nr 9, poz.122; z dnia 28 stycznia 2010 r., I CSK 222/09, OSNC - ZD 2010 nr C, poz.93; z dnia 11 marca 2016 r., I CSK 120/15). Nie zostało rozważone przez Sąd Okręgowy znaczenie dla toczącego się postępowania stwierdzenie, że sporne nieruchomości zostały przejęte na cele reformy rolnej, jako wchodzące w skład majątku, który przeszedł na własność Skarbu Państwa. Jeżeli przejęcie nieruchomości na podstawie decyzji z dnia 30 lipca 1958 r. było powiązane

z uzyskaniem przez Skarb Państwa nieruchomości na podstawie dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej i w tym czasie Spółdzielnia miała objąć w posiadanie sporne działki, to błędne było pominięcie kwestii dotyczących obowiązywania i stosowania przepisów dekretu. Nie zasługiwało na podzielenie uwzględnienie wniosku Spółdzielni, w sytuacji niewyjaśnienia przeciwko komu biegło zasiedzenie i przesłanki wynikającej z art. 172 k.c., odnoszącej się do początku biegu oraz wymaganego czasokresu zasiedzenia.

Przepis art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną w wyjątkowych jedynie wypadkach, gdy uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji zawiera braki uniemożliwiające dokonanie oceny toku wywodu, który doprowadził do wydania orzeczenia, co uniemożliwia przeprowadzenie kontroli kasacyjnej. Tylko bowiem wówczas stwierdzone wady mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy (por. np. wyrok z dnia 9 maja 2013 r., II UK 301/12, nie publ.; (por. np. wyroki z dnia 2 czerwca 2011 r., I CSK 581/10, nie publ.; z dnia 18 kwietnia 2012 r., II PK 197/11, nie publ.; z dnia 3 października 2012 r., II PK 64/12, nie publ.). Odpowiednie stosowanie przez sąd drugiej instancji art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oznacza, że uzasadnienie orzeczenia tego sądu nie musi zawierać wszystkich elementów przewidzianych dla uzasadnienia sądu pierwszej instancji, to jednak powinno mieć ustaloną podstawę faktyczną i prawną rozstrzygnięcia. Jeżeli sąd drugiej instancji podziela ocenę dowodów sądu pierwszej instancji, to nie ma obowiązku ponownego przytaczania w uzasadnieniu przyczyn, dla których określonym dowodom odmówiono wiarogodności i mocy dowodowej. Wystarczy wówczas stwierdzenie, że podziela argumentację zamieszczoną w uzasadnieniu orzeczenia sądu pierwszej instancji, w którym poszczególne dowody zostały wyczerpująco omówione, a także, iż traktuje ustalenia tego sądu, jako własne. Motywy zaskarżonego postanowienia nie zawierają takiego stwierdzenia, a podstawą przyjęcia, że będące przedmiotem postępowania działki nie stanowiły poprzednio własności Skarbu Państwa były zeznania wskazanych świadków. Sąd Okręgowy nie odniósł się do wszystkich dowodów przeprowadzonych przez Sąd pierwszej instancji, pominął dowody z dokumentów. Pomimo tych wad była możliwa kontrola kasacyjna tego orzeczenia. Zaznaczyć

należy, że czym innym jest możliwość skontrolowania orzeczenia, a czym innym kwestia trafności orzeczenia.

Nie zasługiwał na podzielenie zarzut naruszenia art. 234 w związku z art. 233 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c., który w istocie sprowadza się do przyjęcia, że Sąd Okręgowy pominął domniemanie prawne ustanowione w art. 713 K.N. Z uzasadnienia kwestionowanego postanowienia wynika, że Sąd drugiej instancji szeroko omówił kwestię tego domniemanie prawnego, jak też stwierdził, że skarżąca nie wykazała jego podstawy faktycznej. Stanowisko jej nie uwzględnia tego, że związanie domniemanie prawnym uzależnione jest od wykazania, iż w sprawie zaistniały okoliczności faktyczne zezwalające na wniosek zgodny z treścią domniemanie. Podkreślenia wymaga, że domniemanie prawne jest jedynie nakazem normatywnym wyciągania z określonych faktów, stanowiących jego podstawy, konkretnych ustawowo określonych wniosków. Oznacza to, że podstawy domniemanie powinny być wykazane przez podmiot, który domaga się przyjęcia, że zaistniał określony rezultat.

Przewidziana w art. 316 § 1 k.p.c. zasada aktualności orzeczenia wskazuje, że jego podstawą jest stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy, odnoszący się do żądania i jego podstawy faktycznej. Do naruszenia tej zasady w postępowaniu apelacyjnym może dojść wówczas, gdy sąd wydając orzeczenie, nie uwzględni zmiany stanu faktycznego lub prawnego zaistniałej w toku postępowania apelacyjnego. Taka sytuacja nie miała miejsca w sprawie. Nie wypełnia zarzutu naruszenia tego przepisu kwestionowanie stanowiska sądu drugiej instancji i jego uzasadnienia. Przepis art. 227 k.p.c. stanowi, że przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie. Wskazanie na ograniczenie kręgu faktów, które mogą być przedmiotem dowodu w postępowaniu cywilnym, nie może stanowić o naruszeniu przepisu, skoro art. 227 k.p.c. nie jest źródłem obowiązków ani uprawnień jurysdykcyjnych.

Niezależnie od tego skarżąca podniosła, że liczba członków Spółdzielni jest niższa od minimalnej, co powinno być przedmiotem sprawdzenia przez Sąd Okręgowy w ramach ponownego rozpoznania sprawy w kontekście uregulowań art. 15 § 1 i art. 113 § 1 pkt 2 pr. spółdz.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

kc

jw